

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA QURILISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdiraimova Zulxumor G'ofur qizi¹, Raxmatjonov Bekzod Raxmatjon o'g'li¹

¹Toshkent amaliy fanlar universiteti, Gavhar ko'chasi. 1, Toshkent 100149, O'zbekiston

¹KI2201U01-guruh talabasi, Toshkent amaliy fanlar universiteti, Gavhar ko'chasi. 1,

Toshkent 100149, O'zbekiston

zabdiraimova@mail.ru, uchihabekzod.com@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13358505>

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning qurilish sohasida qo'llanilishi ish jarayonini tezlashtiradi va elektron tizim orqali qurilish tizimini osonlashtiradi. Ijaraga berish tizimini takomillashtirish, shaffof qurilish tizimini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar muhokama qilindi.

Kalit so'zlar: qurilish sanoati, korxonalar, raqamli iqtisodiyot, boshqaruv samaradorligini baholash

1 KIRISH

Raqamli texnologiyalar kompyuterlarning paydo bo'lishi bilan rivojlana boshladi. Funktsional rivojlanishining yuqori darajasiga erishgan hisoblash tizimlari boshqa sohalarda ham qo'llanila boshlandi. Ulardan sezilarli foydalanish buxgalteriya hisobi va iqtisodiy hisob-kitoblarda edi. Texnologiyada EHMLar tuzilmalarni, texnologiyalarni hisoblash va ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirishda o'z o'rnini topdi.

Qurilishda, kompyuter texnologiyalari va raqamli texnologiyalar katta hajmdagi hisob-kitoblar mavjud bo'lgan joylarda, birinchi navbatda, iqtisodiy hisob-kitoblarda joriy etildi.

Xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti va turizm sohasi iqtisodiy faoliyatning eng istiqbolli turlaridan biridir. Rivojlangan mamlakatlarda xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, xizmatlar ishlab chiqarish hajmi va ulardan daromadlar ortib bormoqda. Jahon savdo tashkilotining tasnifiga ko'ra, xizmat ko'rsatish iqtisodiyoti 150 dan ortiq turli xizmatlarni o'z ichiga oladi. Bularga biznes xizmatlari, aloqa xizmatlari, moliyaviy xizmatlar, ta'lim xizmatlari, turizm va tegishli xizmatlar, transport xizmatlari, transport va dam olish, madaniy va sport tadbirlari kiradi.

Ko'rinib turibdiki, hozirgi vaqtda xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiy faoliyatning asosiy turi hisoblanadi. Deyarli har bir kishi u yoki bu xizmatdan foydalanadi. Raqamli iqtisodiyot, birinchi navbatda, keng polosali internet portlarini yaratish va optik tolali internet liniyalarini yotqizishni talab qiladi. Bu muammolarni inobatga olgan holda, mamlakatimizda elektron tijoratni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratish hozirda dolzarb masala hisoblanadi. So'nggi yillarda ko'plab mamlakatlar iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyotida raqamli iqtisodiyot tushunchasi paydo bo'ldi. Bu

raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, axborot sohasidagi inqilob va iqtisodiyotning globallashtirish jarayonlarining tezlashishi bilan tavsiflanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PD-6079-son Farmonida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, barcha soha va tarmoqlarda raqamli texnologiyalarni takomillashtirish masalalarni qo'llash, sohadagi muammolarni bartaraf etish bo'yicha vazifalar ko'rsatilgan. Ular orasida quyidagi vazifalarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- hududlar va tarmoqlarni raqamli o'zgartirish bo'yicha strategiyalar, dasturlar, "yo'l xaritalari"da nazarda tutilgan loyiha va chora-tadbirlarning davlat organlari va tashkilotlari, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari tomonidan to'liq amalga oshirilishini ta'minlash, shuningdek, ularning o'z vaqtida bajarilishini tizimli nazorat qilish;
- har oyda davlat organlari va tashkilotlari rahbarlarining raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni rivojlantirish bo'yicha rejalashtirilgan loyiha va chora-tadbirlar ijrosi yuzasidan hisobotlarini tinglash, shuningdek ularning javobgarligi to'g'risidagi masalani ko'rib chiqish;
- doimiy monitoring asosida elektron davlat xizmatlari ko'rsatishni yanada takomillashtirish, davlat organlari va tashkilotlari faoliyatidagi funksional jarayonlar va tartiblarni optimallashtirish choralarni ko'rish;
- raqamli iqtisodiyot sohasida yangi loyihalarni ko'rib chiqish va ularni amalga oshirish bo'yicha qarorlar qabul qilish, shuningdek, zarurat bo'lganda, raqamli transformatsiya dasturlari hamda hududlar va tarmoqlarning "yo'l

xaritalari”ga tayyorlangan va kelishilgan loyiha hujjatlari va qo’shimchalar asosida o’zgartirishlar kiritish hamda hokazo.

Mazkur farmon asosida qurilish industriyasini, ayniqsa, ijaraga beriladigan qurilishni rivojlantirish, sohani avtomatlashtirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish, mamlakatimizda mavjud raqamli texnologiyalar va platformalarni yangilash borasida amalga oshirilayotgan bir qator ishlarni alohida qayd etish mumkin. sanoat.

2 TADQIQOT MATERIALLARI VA USULLARI

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini barcha soha va sohalarga, birinchi navbatda, davlat boshqaruvi, ta’lim, qurilish, sog’liqni saqlash va qishloq xo’jaligiga keng joriy etish bo’yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi raqamli iqtisodiyotda qurilish sanoati korxonalarida boshqaruv samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish, qurilish sohasida boshqaruv samaradorligini baholash mezonlarini ishlab chiqish va uning imkoniyatlarini oshirish maqsadga muvofiqdir. Shu munosabat bilan O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-fevraldagi “Uy-joy qurilishi va qurilish materiallari sanoatini qo’llab-quvvatlashga doir qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risida”gi PQ-139-sonli qarori asosida uy-joy qurilishi tarmoqlarini rivojlantirish bilan bog’liq vazifa va topshiriqlar, sohaga raqamli texnologiyalarni joriy etish, aqlli uylar qurish, qurilish materiallari sanoatini takomillashtirish belgilab qo’yilgani bu boradagi ishlarni yanada oshirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, sohaga raqamli texnologiyalarning yangi bosqichga joriy etilishi ham qurilish sohasida boshqaruv jarayonlari samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Qurilish sohasida “Shaffof qurilish” milliy axborot tizimida o’tkaziladigan tender (tender) savdolarining yakunlanishi, shuningdek buyurtmachi bilan qonun hujjatlariga muvofiq to’g’ridan-to’g’ri muzokaralar olib borish, loyiha-qidiruv va qurilish-pudrat tashkilotlari tomonidan tuzilgan shartnomalarga muvofiq. Tomonlar o’rtasida loyiha-smeta hujjatlarini ishlab chiqish va shartnoma ishlarini bajarish ushbu tizimda elektron raqamli imzo bilan imzolanishi va ro’yxatdan o’tkazish yoki hisobga olish uchun Moliya vazirligining Davlat moliya boshqarmasi axborot tizimiga elektron shaklda yuborilishi kerak. Tasdiqlangan manzilli ro’yxatlarga kiritilgan har bir obyekt identifikatsiya raqami bilan “Shaffof qurilish” milliy axborot tizimiga kiritilishi va ularga kiritilgan o’zgartirish va qo’shimchalar mazkur axborot tizimida aks ettirilishi mumkin.

Xavf toifasidan qat’i nazar, qurilish-montaj ishlari boshlanishidan oldin barcha ob’ektlar vakolatli organ tomonidan ro’yxatga olinishi va nazorat qilinishi ta’minlanadi.

Qurilish yuqori investitsion soha bo’lib, uzoq ishlab chiqarish tsikliga ega. Qurilish hajmi bevosita viloyat va butun mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dinamikasini aks ettiradi.

Qurilish sanoati mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim strategik yo’nalishi bo’lib, mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotining qariyb 6 foizini tashkil etadi. Sanoat Rossiya iqtisodiyotining o’sishining asosiy vositalaridan biriga aylanish uchun barcha imkoniyatlarga ega.

Iqtisodiy keskinlik, birinchi navbatda, qurilish kompaniyalari tomonidan qabul qilingan buyurtmalar sonining keskin kamayishi bilan bog’liq bo’lgan qurilish sanoatiga salbiy ta’sir ko’rsatdi.

Qurilish bozoridagi tendentsiyalarni o’rganishda QMRA (Qurilish sanoati reyting agentligi) qurilish sanoatining raqobatbardoshlik indeksini aniq hisoblab chiqadi, bu ma’lum bir mintaqada qurilishning o’zgarishlar dinamikasini ko’rsatadi.

Strategiyaning asosiy yo’nalishlari quyidagilardan iborat:

- ✓ hududlarni shaharsozlik nuqtai nazaridan rivojlantirish va bunda aholining samarali ishtirokini ta’minlash;

Shaharsozlikning rivojlanishi va aholining samarali ishtirokini ta’minlash uchun hamkorlik, innovatsiyalar, aholi qo’llab-quvvatlash va eng yangi texnologiyalardan foydalanish zarur. Bu jarayonda, shaharsozlik strategiyalarini amalga oshirish va monitoring qilish, oqilona qaror qabul qilish, shaharsozlikning strategik yo’nalishlarini belgilash kabi asosiy qadamlarni ham bajarish lozim.

- ✓ shaharsozlik faoliyati sifati va xavfsizligini oshirish;

Aholi faoliyatga ishtirok etishi, shaharsozlik faoliyatining monitoringi va nazorati, aholi bilan ma’lumot almashish, shikoyatlarni qabul qilish va tashkilotlar bilan hamkorlik shaharsozlik faoliyati sifatini oshirish va xavfsizlikni ta’minlashda o’rnatilgan muhim vositalardir.

- ✓ shaharsozlik sohasidagi ma’muriy tartib-taomillarning samaradorligi, asoslilik va shaffoflikni ta’minlash, shuningdek, qurilish tarmog’i tashkilotlari faoliyati samaradorligini oshirish;

Shaharsozlik sohasidagi ma’muriy tartib-taomillar samaradorligini oshirish uchun qonunlar va qoidalarni rivojlantirish, ko’rsatkichlarni taqdim etish va monitoring, rivojlanayotgan texnologiyalardan

foydalanish, xavfsizlik tizimlarini o'rnatish va tashkilotlar bilan hamkorlik kritik elementlardir. Bu chora-tadbirlar shaharsozlik faoliyatining samaradorligini oshirish va shahar aholisiga yaxshi xizmat ko'rsatishga olib keladi.

✓ shaharsozlik faoliyatini raqamlashtirish, tarmoqqa zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

Shaharsozlik faoliyatini raqamlashtirish va tarmoqqa zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, ma'muriy tartib-taomillar, ommaviy xizmatlar va tashkilotlar o'rtasidagi kommunikatsiyani samarali va samarador qilishga yordam beradi.

Shaharsozlik faoliyatini raqamlashtirish va tarmoqqa zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etishning muhim qismlari, raqamlashtirilgan ma'lumotlar, shaxsiy foydalanuvchilar uchun onlayn xizmatlar, kommunikatsiya va aloqalar tarmog'i, xavfsizlik va himoya tizimlari, IoT tizimlari va boshqalar kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Ushbu chora-tadbirlar shaharsozlik faoliyatini samarali, tez va yanada effektiv qilishga yordam beradi, shahar aholisiga yaxshi xizmat ko'rsatish va shaharning boshqaruvini yanada yengillashtirishga imkon beradi.

✓ shaharsozlik sohasida kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish, ilmiy salohiyatni rivojlantirish;

Shaharsozlik sohasida kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish uchun o'quv-tadqiqot institutlari, professional o'quv markazlari, ilmiy tadqiqotlar va konferensiyalar, mentorlik, tajribali kasblar bilan ishlash va o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatlari keng ko'lamda mavjud bo'lgan usullardir. Bu usullar kombinatsiyasi o'quvchi yoki kasbli shaxslarga shaharsozlik sohasidagi ilmiy salohiyat va amaliyotlarini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon davomida o'quvchilar va mutaxassislar shaharsozlik sohasidagi yangi xalqaro yondashuvlarni kuzatib borish, ilmiy jurnallarda maqola yozish, ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish va shaharsozlik sohasidagi innovatsiyalarni rivojlantirishga harakat qilishlari kerak.

3 TADQIQOT NATIJASI

Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, 2022-yil oxirigacha hududlarda, xususan, Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Samarqand viloyatida qurilish ishlarining yuqori hajmlari qayd etilganini alohida ta'kidlash lozim. Ya'ni, Toshkent shahrida 25598,2 mlrd. so'm, Toshkent viloyatida 9323,1 mlrd. 7036,7 mlrd.so'm. so'mlik qurilish ishlari qayd etildi.

Mamlakatimiz milliy iqtisodiyotining barqaror o'sishiga munosib hissa qo'shib kelayotgan tarmoqlardan biridir. Qurilish ishlarining iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ko'rsatkichlari quyidagilarni

ko'rsatdi: binolar va inshootlar qurilishi yo'nalishi 67,9 foizni tashkil etdi va 2021 yilning mos davriga nisbatan o'sish sur'ati 103,0 foizga kamaydi; fuqarolik ob'ektlarini qurish yo'nalishi ulushi 21,5 foizni tashkil etdi va o'sish sur'ati 106,0 foizga yetdi; ixtisoslashtirilgan qurilish ishlari yo'nalishi ulushi 10,6 foizni, o'sish sur'ati esa 127,1 foizni tashkil etdi.

Tugallangan qurilish ishlarining aksariyati yangi bino va inshootlarni qurish bilan bog'liq. Qurilish ishlari umumiy hajmining 68,6 foizi yoki 71 729,7 mlrd. So'mlik qurilish ishlari iqtisodiyotda yangi ishlab chiqarish quvvatlari, uy-joy va boshqa ijtimoiy soha obyektlarini barpo etishga qaratilgan.

4 XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, tahlil natijalariga ko'ra, sohani yanada rivojlantirish, ayniqsa, raqamli texnologiyalarni keng targ'ib qilish asosida tarmoqni yangi bozor bosqichiga olib chiqish maqsadga muvofiqdir.

Yuqoridagi xulosalar asosida quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

- tarmoqni raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish masalalarining shaffofligi;
- aqlli shahar loyihasini davom ettirish asosida aqlli mahalla, aqlli odamlarni yaratish;
- aqlli shaharlarda raqamli texnologiyalarni joriy etish;
- raqamli texnologiyalardan foydalanishga asoslangan xavfsizlik tizimi mustahkamlash;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish asosida ishlab chiqarish va qurilish xarajatlarini kamaytirish va boshqalar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1] Iqtisodiy ta'limni o'qitish texnologiyalari G` Akademik SS G'ulomov boshchiligidagi bir guruh mualliflar. - T.: TGEU, 2005 yil.
- [2] Qudratov E.O.` Korxonalar ishlab chiqarish fondlari samaradorligini oshirish yo'llari (" Fayz " ochiq aksiyadorlik xolding kompaniyasi misolida). Toshkent, TDIU, BMI, 2004 y.
- [3] Mo'minov N.G. Sanoat iqtisodiyoti: Darslik. I qism / T.: " Tafakkur-bo'stoni " nashriyoti, 2020., 261 bet